

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI

KHOA VĂN HÓA HỌC

**VĂN HÓA ỨNG XỬ TRONG GIA ĐÌNH TRẺ HIỆN
NAY**

**(KHẢO SÁT Ở PHƯỜNG THƯỜNG THANH,
QUẬN LONG BIÊN - HÀ NỘI)**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP ĐẠI HỌC

Sinh viên thực hiện: Nguyễn Thị Thu Hiền

Người hướng dẫn khoa học: Th.s: Lê Thị Cúc

HÀ NỘI - 2015

LỜI CẢM ƠN

Trên hành trình học hỏi và khám phá nguồn tri thức phong phú, thầy cô, bè bạn luôn là những người đồng hành tri kỉ. Để hoàn thành khóa luận này. Tôi xin bày tỏ lời tri ân chân thành đến TS. Lê Thị Cúc- giảng viên khoa Văn hóa học, Đại học Văn hóa Hà Nội, đồng thời cũng là giảng viên trực tiếp hướng dẫn và giúp đỡ tôi trong quá trình làm khóa luận.

Xin chân thành cảm ơn Ban chủ nhiệm khoa và các giảng viên Khoa Văn hóa học, trường Đại học Văn hóa Hà Nội đã giúp đỡ và tạo điều kiện tốt nhất cho tôi trong suốt 4 năm học tập.

Đồng thời, tôi cũng gửi lời cảm ơn chân thành nhất đến UBND Phường Thượng Thanh đã nhiệt tình giúp đỡ tôi trong thời gian tôi nghiên cứu tại đây để tôi có những tư liệu quý giúp hoàn thành khóa luận.

Xin trân trọng cảm ơn!

Hà Nội, tháng 4 năm 2015

Sinh viên

Nguyễn Thị Thu Hiền

DANH MỤC BẢNG CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
CNH- HĐH	Công nghiệp hóa- Hiện đại hóa
HN	Hà Nội
NXB	Nhà xuất bản
PGS	Phó giáo sư
TS	Tiến sĩ

MỤC LỤC

DANH MỤC BẢNG CHỮ VIẾT TẮT.....	2
DANH SÁCH CÁC BẢNG BIỂU.....	3
MỞ ĐẦU	6
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ VĂN HÓA ỨNG XỬ TRONG GIA ĐÌNH VÀ TỔNG QUAN VỀ PHƯỜNG THƯỢNG THANH - QUẬN LONG BIÊN - HÀ NỘI.....	10
1.1. Cơ sở lý luận về văn hóa ứng xử trong gia đình	10
1.1.1. Các khái niệm liên quan.....	10
1.1.2. Một số nét đẹp trong văn hóa ứng xử của gia đình truyền thống...	20
1.2. Tổng quan về phường Thượng Thanh - quận Long Biên - Hà Nội	29
1.2.1. Vị trí địa lý	29
1.2.2. Cơ cấu dân cư các gia đình trẻ ở phường Thượng Thanh	29
1.2.3. Đặc điểm kinh tế - văn hóa - xã hội.....	30
Tiểu kết chương 1.....	30
Chương 2: CÁC MỐI QUAN HỆ ỨNG XỬ TRONG CÁC GIA ĐÌNH TRẺ Ở PHƯỜNG THƯỢNG THANH - QUẬN LONG BIÊN - HÀ NỘI HIỆN NAY.	32
2.1. Ứng xử trong quan hệ giữa hai vợ - chồng trẻ	32
2.1.1. Ứng xử vợ - chồng trong việc tổ chức sinh hoạt gia đình	32
2.1.2. Ứng xử của vợ - chồng trong tổ chức hoạt động kinh tế.....	38
2.2. Ứng xử trong quan hệ giữa vợ chồng trẻ với các thành viên trong gia đình.....	39
2.2.1. Ứng xử của vợ chồng trẻ với cha mẹ, ông bà.....	39
2.2.2. Ứng xử của vợ chồng trẻ với con cái.....	42
2.2.3. Ứng xử của vợ chồng trẻ với anh, chị em trong gia đình	47
2.3. Ứng xử của vợ chồng trẻ với các lễ nghi trong gia đình	49
2.3.1. Ứng xử theo tôn ti trật tự	49
2.3.2. Thờ cúng tổ tiên	49
2.4. Ứng xử của vợ chồng trẻ với nền nếp trong gia đình và truyền thống dòng họ	51

2.4.1. Nền nếp gia đình.....	51
2.4.2. Truyền thống dòng họ.....	52
Tiểu kết chương 2.....	53
Chương 3: NHẬN ĐỊNH VÀ KHUYẾN NGHỊ ĐỐI VỚI VĂN HÓA ỨNG XỬ TRONG GIA ĐÌNH TRẺ HIỆN NAY Ở PHƯỜNG THƯỢNG THANH QUẬN LONG BIÊN - HÀ NỘI.....	54
3.1. Những biến đổi trong văn hóa ứng xử của gia đình trẻ ở phường Thượng Thanh.....	54
3.1.1. Những biểu hiện tích cực.....	54
3.1.2. Những biểu hiện tiêu cực.....	56
3.2. Nguyên nhân dẫn đến sự biến đổi trong văn hóa ứng xử của gia đình trẻ ở phường Thượng Thanh hiện nay.....	57
3.2.1. Sự tác động của nền kinh tế thị trường.....	57
3.2.2. Ảnh hưởng từ xu thế phát triển của xã hội công nghiệp hóa - hiện đại hóa.....	59
3.3. Một số giải pháp kiến nghị trong việc nâng cao văn hóa ứng xử của các gia đình trẻ ở phường Thượng Thanh	60
3.3.1. Một số giải pháp trong việc nâng cao văn hóa ứng xử trong gia đình trẻ đình trẻ hiện nay ở Phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.....	60
3.3.2. Xây dựng và giáo dục kỹ năng ứng xử trong các gia đình trẻ ở phường Thượng Thanh	61
Tiểu kết chương 3.....	71
KẾT LUẬN	72
TÀI LIỆU THAM KHẢO	74
PHỤ LỤC	77

MỞ ĐẦU

1. LÝ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Cố Thủ tướng Phạm Văn Đồng từng nói: *“Ba trụ cột của ý thức cộng đồng người Việt là gia đình, làng và nước. Ngày nay, xây dựng một xã hội công bằng, văn minh đòi hỏi chúng ta phải trở lại với những giá trị văn hóa truyền thống tốt đẹp từ gia đình”* .

Ứng xử trong gia đình là hoạt động quan trọng góp phần thực hiện các chức năng sinh, giáo, dưỡng của gia đình. Thông qua giao tiếp ứng xử, các thành viên gia đình như con thoi đan dệt quan hệ gia đình với cộng đồng xã hội. Ngày nay, thời gian sinh hoạt gia đình ngày càng thu hẹp dần, vì vậy việc ứng xử trong gia đình phải thật sự hiệu quả mới mang lại đời sống tinh thần tốt đẹp cho các thành viên gia đình.

Dưới tác động của nền kinh tế thị trường và tốc độ công nghiệp hóa, hiện đại hóa diễn ra ngày càng nhanh, mạnh làm cho cuộc sống gia đình có nhiều thay đổi so với trước kia, nhất là ở những gia đình trẻ. Do bận bịu với công việc và được tiếp xúc với nhiều nền văn hóa du nhập khác nhau, nên có suy nghĩ, tư tưởng khác so với trước đây. Điều này cũng là nguyên nhân dẫn đến việc thay đổi trong cách sống, cách ứng xử của vợ chồng trẻ với các thành viên và với các công việc khác trong gia đình.

Vì vậy, việc triển khai đề tài **“Văn hóa ứng xử trong gia đình trẻ hiện nay (Khảo sát ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội)”** là hết sức cần thiết. Thông qua việc nghiên cứu các mối quan hệ ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay, chúng tôi đưa ra những nhận định và khuyến nghị đối với văn hóa ứng xử trong gia đình trẻ ở địa bàn phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.

2. TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU

Ở Việt Nam, trong những năm qua đã có nhiều công trình, bài viết nghiên cứu về gia đình trẻ ở Việt Nam với nhiều góc độ và chuyên ngành khác nhau.

Tiêu biểu như cuốn sách “*Gia đình trẻ - Hạnh phúc - Thịnh vượng*” do tác giả Dương Tự Đàm chủ biên, nhà xuất bản Thanh niên, 2006. Cuốn sách nói về vai trò, chức năng, đặc điểm của gia đình trẻ Việt Nam và việc xây dựng chất lượng cuộc sống và thịnh vượng đối với gia đình trẻ Việt Nam.

Tạp chí “*Gia đình cuối tháng*” ra mắt bạn đọc lần đầu tiên vào năm 2003, đến tháng 5 năm 2007 đổi tên thành tạp chí “*Gia đình trẻ*”. Cuốn tạp chí như cẩm nang sống trong việc thu vén gia đình, làm đẹp bản thân, lo toan kinh tế và đặc biệt là nuôi dạy con cái.

Cuốn sách “*Xây dựng đạo đức gia đình ở nước ta hiện nay*” của tác giả Nguyễn Thị Thọ, nhà xuất bản Chính trị quốc gia năm 2011 đã trình bày một số vấn đề lý luận về đạo đức gia đình Việt Nam và một số giải pháp định hướng đối với việc xây dựng đạo đức gia đình, đẩy mạnh việc tạo lập các điều kiện kinh tế - xã hội và đẩy mạnh công tác giáo dục đạo đức gia đình đáp ứng yêu cầu đổi mới đất nước trong điều kiện kinh tế thị trường.

Tác giả Phạm Minh Thảo với cuốn sách “*Nghệ thuật ứng xử của người Việt*”, nhà xuất bản Văn hóa thông tin, 2003. Công trình đã nêu ra các đặc điểm riêng của ứng xử Việt Nam. Phân tích các bình diện ứng xử của người Việt như ứng xử cá nhân, gia đình, cộng đồng, ngoại giao, ứng xử truyền thống và hiện đại.

Cuốn sách “*Ứng xử trong quan hệ vợ chồng*” của tác giả Thanh Hằng, nhà xuất bản Hải Phòng, 2003. Tác giả trình bày vai trò của người đàn ông, người phụ nữ trong gia đình và mối quan hệ giữa vợ chồng với các mối quan hệ nội ngoại, xóm giềng...

Những kết quả nghiên cứu đã đạt được nêu trên rất quan trọng, tuy nhiên chỉ là nghiên cứu một trong những khía cạnh của vấn đề, chưa nêu ra hết sự biến đổi trong văn hóa ứng xử của gia đình trẻ hiện nay.

3. MỤC ĐÍCH VÀ NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

3. 1. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở tìm hiểu về các mối quan hệ ứng xử trong gia đình trẻ hiện nay ở các phương diện khác nhau, đề tài đưa ra những nhận định và khuyến nghị đối với văn hóa ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.

3. 2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được mục đích trên, đề tài giải quyết các nhiệm vụ sau:

- Làm rõ khái niệm “gia đình”, “gia đình trẻ”, “ứng xử” và “văn hóa ứng xử”
- Trình bày các mối quan hệ ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.
- Đưa ra nhận định và khuyến nghị đối với văn hóa ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.

4. ĐỐI TƯỢNG, PHẠM VI NGHIÊN CỨU

4.1. Đối tượng nghiên cứu

- Văn hóa ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay

4.2. Phạm vi nghiên cứu

- *Về không gian*: Nghiên cứu các gia đình trẻ ở Phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.
- *Về thời gian*: Nghiên cứu văn hóa ứng xử trong các gia đình trẻ ở giai đoạn từ 1986 đến nay. Đây là giai đoạn đổi mới đất nước, giai đoạn hội nhập

văn hóa dẫn đến nhiều thay đổi trong văn hóa nói chung, trong đó có văn hóa ứng xử trong các gia đình người Việt)

5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

- Sử dụng tổng hợp nhiều phương pháp khác nhau của văn bản học như các phương pháp thống kê, tổng hợp, so sánh, phân tích.

- Kết hợp phương pháp điền dã và quan sát tham dự: Quan sát và ghi chép lại nhưng thông tin thu thập được thông qua khảo sát thực địa để thấy được các mối quan hệ ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội.

- Phương pháp phỏng vấn sâu: Chúng tôi tiến hành phỏng vấn một số đối tượng sống tại phường Thượng Thanh. Từ đó hiểu được các mối quan hệ ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay tại địa phương và đưa ra những nhận định và khuyến nghị đối với văn hóa ứng xử giữa các thành viên trong gia đình trẻ hiện nay ở địa bàn phường Thượng Thanh - quận Long Biên - Hà Nội.

+ Phương pháp khảo sát xã hội học bằng bảng hỏi: Chúng tôi tiến hành phát 100 phiếu cho người dân tại địa bàn phường Thượng Thanh để đo lường các nội dung liên quan đến đề tài.

6. BỐ CỤC CỦA ĐỀ TÀI

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Phụ lục, Tài liệu tham khảo, Nội dung chính của luận văn được chia làm 03 chương:

Chương 1: Cơ sở lý luận về văn hóa ứng xử trong gia đình và tổng quan về phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội

Chương 2: Các mối quan hệ ứng xử trong các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội

Chương 3: Nhận định và khuyến nghị đối với văn hóa ứng xử của các gia đình trẻ hiện nay ở phường Thượng Thanh - Quận Long Biên - Hà Nội

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chung A (Chủ biên), Nguyễn Đình Tấn (1996), *Nghiên cứu xã hội học*, NXB Chính trị quốc gia.
2. Anh Đào Duy Anh (2002), *Việt Nam văn hóa sử cương*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
3. Ph. Ăng-ghe-n (1984), *Nguồn gốc của gia đình, của chế độ tư hữu và của nhà nước*, NXB Sự thật
4. Toan Ánh (2012), *Nếp cũ- Tìm hiểu phong tục Việt Nam qua nếp cũ và lễ-tết- hội hè*, NXB Trẻ, Hà Nội.
5. Mai Huy Bích (1987), *Lối sống gia đình ngày nay*, NXB Phụ nữ, Hà Nội.
6. Lê Thị Bùng (2000), *Tâm lý học ứng xử*, NXB Giáo dục, Hà Nội
7. Đoàn Văn Chúc (1997), *Xã hội học văn hóa*, NXB Bộ Văn hóa thông tin, Hà Nội
8. Nguyễn Viết Chúc (2001), *Văn hóa ứng xử của người Hà Nội với môi trường thiên nhiên*, NXB Bộ Văn hóa thông tin- Viện Văn hóa, Hà Nội
9. PGS.TS Phạm Khắc Chương- Ths. Nguyễn Thị Hằng (2001), *Văn hóa ứng xử trong gia đình*, NXB Thanh niên.
10. Huỳnh Thị Dung, Nguyễn Thu Hà, Phạm Minh Thảo, Từ Thu Hằng, Phạm Thị Hảo (1999), *Từ điển văn hóa gia đình*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
11. Hồ Ngọc Đại (1990), *Tạp chí xã hội học -số 3*.
12. Dương Tự Đàm (1998), *Gia đình trẻ và việc hình thành nhân cách thanh niên*, NXB Thanh niên

13. TS. Dương Tự Đàm (1998), *Gia đình trẻ hạnh phúc, thịnh vượng*, NXB Thanh niên
14. Lê Như Hoa (2002), *Văn hóa ứng xử các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
15. Đặng Cảnh Khanh (2009), *Gia đình học*, NXB Chính trị- Hành chính, Hà Nội.
16. Trịnh Trúc Lâm, Nguyễn Văn Hộ (2005), *Ứng xử sư phạm*, NXB Đại học quốc gia, Hà Nội.
17. Nguyễn Thị Thanh Mai, Bài viết “ *Biến đổi trong sinh hoạt tín ngưỡng, tôn giáo của gia đình và họ tộc dưới sự tác động của phát triển đô thị*”
18. Lê Minh (1994), *Văn hóa gia đình Việt Nam và sự phát triển xã hội*, NXB Lao động, Hà Nội
19. Lê Minh (2005), *Văn hóa ứng xử trong gia đình*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
20. Hoàng Phê (1998), *Từ điển tiếng Việt*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
21. Jaques Sabran (1975), *Từ điển xã hội học*, NXB Larousse, Paris.
22. Phạm Minh Thảo (2003), *Nghệ thuật ứng xử của người Việt*, NXB Văn hóa thông tin.
23. Trần Ngọc Thêm (2000), *Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*, NXB Thành phố Hồ Chí Minh
24. Trần Ngọc Thêm (2000), *Phác thảo chân dung văn hóa Việt Nam*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
25. *Từ điển triết học* (2002), NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội

26. Lê Ngọc Văn (1995), *Góp phần tìm hiểu gia đình Việt Nam truyền thống*, Khoa học về phụ nữ.
27. Nguyễn Khắc Viện (1991), *Từ điển tâm lý*, NXB Ngoại văn.
28. Tân Việt (2012), *100 điều nên biết về phong tục Việt Nam*, NXB Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
29. Hoàng Vinh (1999), *Mấy vấn đề lý luận và thực tiễn xây dựng văn hóa ở nước ta*, Viện văn hóa và NXB văn hóa thông tin, Hà Nội.
30. Nguyễn Như Ý chủ biên (1988), *Đại từ điển Tiếng Việt*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
31. Một số website tham khảo:
 - www.thuvienhoasen.org
 - www.wikipedia.org
 - www.edu.vn